บทที่ 2

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ปัจจุบันงานวิจัยที่เกี่ยวกับสภาพและปัญหาการจัดดำเนินงานโครงการสาธารณสุขมูลฐานในโรงเรียนของครูอาสาสมัครสาธารณสุขในโรงเรียน สังกัดกรุงเทพมหานครนั้น ยังไม่ปรากฏว่ามีผู้ใดทำการวิจัยทั้งในประเทศและต่างประเทศ ดังนั้นในการดำเนินการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจึงได้ศึกษาค้นคว้าเอกสาร แนวคิดต่าง ๆ ตลอดจนแนวทางของการทำวิจัยจากรายงานการวิจัยในเรื่องที่เกี่ยวข้องหรือใกล้เคียง เพื่อนำมาประกอบเป็นพื้นฐานในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่

1. โครงการสาธารณสุขมูลฐานในโรงเรียน
2. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในประเทศและต่างประเทศ

โครงการสาธารณสุขมูลฐานในโรงเรียน

โครงการสาธารณสุขมูลฐานในโรงเรียน ในเขตกรุงเทพมหานคร ได้เริ่มดำเนินการครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. 2525 โดย ร้อยเอก แพทย์หญิง พรรณงาม แย้มศิริ ผู้ตรวจการสาธารณสุขภาค 3 เป็นผู้ดำเนินการในโรงเรียนที่อยู่ในพื้นที่เขตบางเขนและเขตพญาไท โดยใช้ชื่อโครงการ "เพื่อนช่วยเพื่อน" หรือ "พี่ช่วยน้อง" ซึ่งได้นำหลักการสาธารณสุขมูลฐานมาใช้เพื่อให้นักเรียนมีส่วนร่วมมือช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และเป็นการเผยแพร่ความรู้ด้านสุขภาพอนามัยในโรงเรียนไปสู่ครอบครัว และชุมชนอย่างถูกต้อง เหมาะสม และปลอดภัย ต่อมาในปี พ.ศ. 2531 โครงการนี้ได้เปลี่ยนชื่อเป็นโครงการสาธารณสุขมูลฐานในโรงเรียน โดยมีวัตถุประสงค์ดังต่อไปนี้

1. เพื่อให้นักเรียนมีความรู้ ความเข้าใจในการดูแลรักษาสุขภาพ สามารถนำไปปฏิบัติจนเป็นนิสัย สามารถสอน ชักชวนเพื่อนและผู้ใกล้ชิดให้ปฏิบัติตามได้

2. นักเรียนมีความรับผิดชอบต่อส่วนรวม

3. เพื่อให้นักเรียนสามารถช่วยเหลือตนเอง เพื่อนนักเรียน รุ่นน้อง ครู ตลอดจนเจ้าหน้าที่สาธารณสุข ในเรื่องเกี่ยวกับสุขภาพอนามัยส่วนบุคคลและส่วนรวม

ฝ่ายสาธารณสุขมูลฐาน กองส่งเสริมสุขภาพ สำนักอนามัย กรุงเทพมหานคร เป็นผู้ดำเนินการรับผิดชอบในการจัดโครงการสาธารณสุขมูลฐานในโรงเรียนอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ครอบคลุมโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร ที่มีทั้งสิ้น 427 โรงเรียน แต่ในปัจจุบันนี้มีโรงเรียนที่จัดดำเนินการโครงการสาธารณสุขมูลฐานในโรงเรียนไปแล้วจำนวน 335 โรงเรียน ซึ่งมีขั้นตอนในการดำเนินงานดังนี้

1. ประชุมเจ้าหน้าที่สาธารณสุข ผู้ปฏิบัติงานด้านอนามัยโรงเรียนและผู้ที่เกี่ยวข้องเพื่อชี้แจงวิธีดำเนินงาน และมอบหมายงาน

2. เจ้าหน้าที่สาธารณสุข ผู้ปฏิบัติด้านอนามัยโรงเรียนติดต่อประสานงานกับโรงเรียนในพื้นที่รับผิดชอบ เพื่อวางแผนดำเนินงาน กำหนดกิจกรรมดำเนินงาน จำนวนครูที่เข้ารับการเสริมความรู้

3. ฝ่ายสาธารณสุขมูลฐาน กองส่งเสริมสุขภาพ

4. กองฝึกอบรม สำนักงานปลัดกรุงเทพมหานคร ดำเนินการขออนุมัติแผนงานฝึกอบรมและคำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการ

5. ดำเนินการฝึกอบรม

ผู้มีส่วนร่วมในโครงการ มีดังนี้

1. ผู้อำนวยการเขต

2. ศึกษาธิการเขต

3. ผู้บริหารโรงเรียน

4. ผู้ตรวจการสาธารณสุข
5. แพทย์หัวหน้าศูนย์บริการสาธารณสุข
6. พยาบาลนิเทศ
7. หัวหน้าพยาบาล

วิธีคัดเลือกนักเรียนอาสาสมัครสาธารณสุขในโรงเรียน มี 2 วิธี คือ

1. พยาบาลอนามัยโรงเรียนร่วมกับครู
2. เด็กเลือกกันเอง

การคัดเลือกนักเรียนอาสาสมัครสาธารณสุขในโรงเรียนนั้น จะทำการคัดเลือกจากนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 5 และ 6 จะใช้อัตราส่วน 1:10 โดยนักเรียนอาสาสมัครสาธารณสุขชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จะดูแลนักเรียนรับบริการชั้นประถมศึกษาปีที่ 1

เกณฑ์การคัดเลือกนักเรียนอาสาสมัครสาธารณสุข

การคัดเลือกนักเรียนอาสาสมัครสาธารณสุขนั้นจะแตกต่างกันไปตามสภาพ และความเหมาะสมของแต่ละโรงเรียน โดยมีเกณฑ์ในการคัดเลือกดังนี้

1. สุขภาพอนามัยดี สะอาด
2. บุคลิกภาพ มีลักษณะเป็นผู้นำ มีมนุษยสัมพันธ์ดี
3. อายุไม่ต่ำกว่า 10 ปี เป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ขึ้นไป
4. พื้นความรู้ เจตคติ และพฤติกรรมในด้านอนามัยดี
5. บ้านที่อยู่อาศัยถูกสุขลักษณะ ตามฐานะและสภาพท้องถิ่น
6. มีจิตใจโอบอ้อมอารี ชอบอาสาช่วยงานส่วนรวม
7. สมัครใจและได้รับการยินยอมจากผู้ปกครองนักเรียน
8. ใจรักและมีเวลาพอที่จะช่วยเหลือผู้อื่น
9. ระดับการเรียนปานกลางขึ้นไป
10. ไม่ควรรับผิดชอบกิจกรรมพิเศษเกินกว่า 2 กิจกรรม

บทบาทหน้าที่ของนักเรียนอาสาสมัครสาธารณสุขในโรงเรียน มีดังนี้

1. ปฏิบัติตนให้เป็นแบบอย่างที่ดีในเรื่องต่อไปนี้
   - การอาบน้ำ
   - การล้างมือ
   - การรักษาความสะอาดเสื้อผ้าและร่างกาย
   - การแปรงฟัน
   - การรับประทานอาหาร
   - การออกกำลังกาย
   - การรักษาระเบียบวินัย
2. ตรวจสุขภาพของนักเรียนในกลุ่มที่รับผิดชอบ ดังนี้
   - ตรวจสุขภาพด้วยท่า 10 ท่า อย่างน้อยสัปดาห์ละ 1 ครั้ง
   - ชั่งน้ำหนักและวัดส่วนสูง เปรียบเทียบกับมาตรฐาน 2 เดือน 1 ครั้ง (ตาม ป.01)
   - วัดสายตาปีละ 1 ครั้ง (เดือนมิถุนายน)
   - สังเกตความผิดปกติจากโรคผิวหนัง ตาแดง ตาอักเสบ หวัด หูน้ำหนวก ความสะอาดของฟัน เช่น ฟันผุ เหงือกอักเสบ และสิ่งผิดปกติอื่น ๆ ที่เห็นเด่นชัด
   - บันทึกผลการปฏิบัติงาน และรายงานให้ครูรับบริการทราบในรายที่ผิดปกติ
3. ช่วยเหลือครูอนามัยโรงเรียนให้บริการแก่เพื่อนนักเรียนในด้านต่อไปนี้
   - จัดและดูแลตู้ยา
   - เตรียมเครื่องใช้ในการปฐมพยาบาล
   - ปฐมพยาบาล และทำแผล
   - ดูแลความสะอาดห้องพยาบาล
   - ดูแลนักเรียนในกลุ่มในการแปรงฟันหลังอาหารกลางวัน
   - ผสมน้ำยาฟลูออไรด์ในวันที่มีการอมบ้วนฟลูออไรด์

4. ช่วยเหลือเจ้าหน้าที่สาธารณสุขมาให้บริการแก่นักเรียนในด้านต่อไปนี้

- จัดเตรียมสถานที่ให้บริการ
- ควบคุมนักเรียนให้เข้ารับบริการอย่างเป็นระเบียบเรียบร้อย
- ลงบัตรบันทึกสุขภาพ
- ปฐมพยาบาล
- แจกเอกสารสุขศึกษาและแจ้งข่าวสาร

5. ให้ความรู้ด้านอนามัยที่เหมาะสมแก่เพื่อนนักเรียน และความรู้เกี่ยวกับปัญหาที่เกิดขึ้นในโรงเรียน เช่น

- การสร้างภูมิคุ้มกันโรค
- หลักการใช้ยาและการช่วยเหลือผู้เจ็บป่วยเบื้องต้น
- การเลือกรับประทานอาหารที่สะอาดและมีคุณค่า
- การรักษาความสะอาดและสิ่งแวดล้อมบริเวณโรงเรียน
- แหล่งบริการสาธารณสุขในชุมชน
- สุขาภิบาลอาหาร
- การป้องกันโรคติดต่อ
- การแปรงฟันที่ถูกวิธี

6. ตรวจสุขภาพนักเรียนอาสาสมัครสาธารณสุขด้วยกัน สัปดาห์ละ 1 ครั้ง

7. ช่วยเหลือผู้ปกครอง

- รักษาความสะอาดบริเวณบ้าน
- ดูแลน้องในเรื่อง อาหาร การทำความสะอาดร่างกาย การเจ็บป่วย สังเกตการเจริญเติบโตของร่างกาย ไปรับภูมิคุ้มกันโรคเมื่อครบกำหนด

8. ช่วยกิจกรรมสาธารณสุขในชุมชนตามโอกาส เช่น แจ้งข่าวสารให้คนในชุมชนไปรับบริการกับเจ้าหน้าที่สาธารณสุข

ในการปฏิบัติกิจกรรมของนักเรียนอาสาสมัครสาธารณสุข ให้นักเรียนอาสาสมัครสาธารณสุขประชุมร่วมกับครูอาสาสมัครสาธารณสุข เพื่อจัดเวลาในการปฏิบัติงาน

หลักสูตรที่ใช้ในการอบรมนักเรียนอาสาสมัครสาธารณสุขในโรงเรียน

ภาคทฤษฎี

1. ความรู้เรื่องยา
2. ความรู้เรื่องโรคเหงือกและฟัน
3. ความรู้เรื่องสุขภาพจิตและยาเสพติด

ภาคปฏิบัติ

1. การแปรงฟันที่ถูกวิธี
2. การวัดสายตา
3. การเช็ดตัวเพื่อลดไข้
4. การตรวจร่างกาย 10 ท่า
5. การตรวจการได้ยิน
6. การปฐมพยาบาล
7. การชั่งน้ำหนัก วัดส่วนสูง และลงบันทึกการเจริญเติบโต
8. การลงรายงาน

ระยะเวลาในการอบรม การฝึกอบรมทั้งภาคทฤษฎีและการปฏิบัติใช้เวลา 1 วัน

ผู้ทำการอบรม คือ ครูที่ผ่านการอบรมตามหลักสูตรครูอาสาสมัครสาธารณสุขในโรงเรียนของสำนักอนามัย กรุงเทพมหานคร

การติดตามผล

1. ในโรงเรียนติดตามผลโดยครู ซึ่งได้รับมอบหมายจากผู้บริหารโรงเรียน โดยใช้รายงานกิจกรรมประจำตัวอาสาสมัคร และอื่น ๆ ประกอบ

2. ที่บ้านติดตามและประเมินผลโดยพยาบาลอนามัยโรงเรียน เพื่อทราบพฤติกรรมด้านอนามัยของตนเองและครอบครัว โดยใช้แบบฟอร์มและรายงานผู้บริหารเพื่อทราบ

งานวิจัยในประเทศ

ทรงสถิต กิตติคุณวัจนะ (2522) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของการให้นักเรียนสอนกันเอง" โดยมีความมุ่งหมายเพื่อที่จะศึกษา ผลจากการให้นักเรียนสอนกันเอง โดยการเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน นักเรียนที่ได้รับการสอนจากเพื่อน กับนักเรียนที่ไม่ได้รับการสอนจากเพื่อนเลย กลุ่มตัวอย่างประชากร คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวัดบวรมงคล จำนวน 84 คน เป็นนักเรียนชาย 43 คน นักเรียนหญิง 41 คน แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มทดลองและควบคุม ผลการวิจัยปรากฏว่า นักเรียนที่ได้รับการสอนจากเพื่อน (ทดลอง) มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่ากลุ่มที่ไม่ได้รับการสอนจากเพื่อน (ควบคุม) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ทวีทอง หงษ์วิวัฒน์ และคณะ (2524) ทำการศึกษาประเมินผลโครงการสาธารณสุขมูลฐาน ปี พ.ศ. 2524 พบว่า สาเหตุสำคัญที่ผู้สื่อข่าวสาธารณสุขขาดความกระตือรือร้นในการปฏิบัติงาน คือ การขาดการยอมรับนับถือหรือไม่รับรู้ของชาวบ้านต่อการมีผู้สื่อข่าวสาธารณสุขการปฏิบัติในระยะยาวของอาสาสมัครสาธารณสุขมูลฐานได้ผลไม่น่าพึงพอใจ ปัญหาที่เป็นสาเหตุเกี่ยวข้องคือ การนิเทศงานและการสนับสนุนยาจากรัฐ

พรรณงาม แย้มศิริ (2526) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การประเมินผลโครงการเพื่อนช่วยเพื่อนในโรงเรียน สังกัดกรุงเทพมหานคร เขตบางเขน จำนวน 20 โรงเรียน โดยสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับประโยชน์ที่ได้จากโครงการฯ ของนักเรียน ครู ภารโรง และประชาชนที่เกี่ยวข้องสรุปได้ว่า ผู้มีความคิดเห็นว่าโครงการนี้มีประโยชน์มาก คือ นักเรียนจำนวนร้อยละ 71.52 ครูจำนวนร้อยละ 52.23 ภารโรงจำนวนร้อยละ 45.71 และประชาชนจำนวนร้อยละ 44 มีความคิดเห็นว่า โครงการฯ นี้มีประโยชน์ปานกลาง คือ นักเรียนจำนวนร้อยละ 24.4 ครูจำนวนร้อยละ 40.87 ภารโรงจำนวนร้อยละ 43.49 ประชาชนจำนวนร้อยละ 45.6 ส่วนผู้ที่มีความคิดเห็นว่าโครงการฯ นี้มีประโยชน์น้อย คือ นักเรียนจำนวนร้อยละ 1.17 ครูจำนวนร้อยละ 2.3 ภารโรงจำนวนร้อยละ 4.9 และประชาชนจำนวนร้อยละ 4.47

วรพรรณ รุ่งศิริวงค์ (2527) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "ประสิทธิผลการปฏิบัติงานส่งเสริมสุขภาพของผู้นำนักเรียนฝ่ายส่งเสริมอนามัยโรงเรียนประถมศึกษา จังหวัดราชบุรี" มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาประสิทธิผลการปฏิบัติงานส่งเสริมสุขภาพของผู้นำนักเรียนฝ่ายส่งเสริมอนามัยโรงเรียนประถมศึกษา จังหวัดราชบุรี โดยใช้กลุ่มประชากร 2 กลุ่ม คือ กลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม กลุ่มทดลองได้แก่ โรงเรียนที่มีการคัดเลือกนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 เข้ารับการอบรมให้เป็นผู้นำนักเรียนฯรวม 4 โรงเรียน ๆ ละ 20 คน รวม 80 คน และนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3-5 ชั้นละ 15 คน โรงเรียนละ 60 คน รวมทั้งสิ้น 240 คน ผลการวิจัยปรากฏว่าความรู้และการปฏิบัติเกี่ยวกับสุขภาพของผู้นำนักเรียนฯ หลังการอบรมดีกว่าก่อนการอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 นักเรียนในโรงเรียนที่มีผู้นำนักเรียนฝ่ายส่งเสริมอนามัยมีความรู้และการปฏิบัติตนทางด้านสุขภาพดีกว่าโรงเรียนที่ไม่มีผู้นำนักเรียนฝ่ายส่งเสริมอนามัยอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ผู้นำนักเรียนฝ่ายส่งเสริมอนามัย ครู และเจ้าหน้าที่สาธารณสุขมีความคิดเห็นที่ดีต่อโครงการผู้นำนักเรียนฯ

เอมอัชฌา รัตน์ริมจง (2527) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 เรื่องสิ่งเสพติด โดยการใช้เทคนิคการสอนแบบนักเรียนสอนกันเอง" มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความเป็นไปได้ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ในการสอนเรื่องสิ่งเสพติดให้กับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 และศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 หลังจากเรียนเรื่องสิ่งเสพติดไปแล้ว พร้อมทั้งศึกษาความคิดเห็นของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่มีต่อสิ่งเสพติด มีกลุ่มประชากร คือ นักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 5 โปรแกรมวิทย์-คณิต โรงเรียนปทุมคงคา กรุงเทพมหานคร จำนวน 8 คน ทำหน้าที่เป็นผู้ทดลองสอนกลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนดาราคาม กรุงเทพมหานคร ซึ่งมีทั้งหมดจำนวน 287 คน แยกผู้สอนออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ ผู้สอนกลุ่มคะแนนสูงจำนวน 5 คน และผู้สอนกลุ่มคะแนนต่ำ 3 คน ทำการทดลองสอนเป็นเวลา 4 สัปดาห์ ๆ ละ 1 ชั่วโมง ผลการวิจัยปรากฏว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้ที่เรียนจากผู้สอนกลุ่มคะแนนสูงและผู้เรียนจากผู้สอนกลุ่มต่ำไม่มีความแตกต่างกัน

อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งก่อนเรียน หลังเรียนและทดสอบความคงทน ส่วนความคิดเห็นของผู้เรียนที่มีต่อเรื่องสิ่งเสพติด หลังเรียนดีกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ชื่นจิตร์ โพธิคัพสุข (2529) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยบางประการกับประสิทธิภาพการปฏิบัติงานส่งเสริมสุขภาพตามบทบาทหน้าที่ของอาสาสมัครสาธารณสุขในโรงเรียน (อสร.) โรงเรียนประถมศึกษา เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร" มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยได้แก่ ความรู้ด้านสุขภาพอนามัย แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ ทัศนคติต่อโครงการ อสร. และการยอมรับบทบาทของ อสร.กับประสิทธิภาพการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของ อสร. และเปรียบเทียบประสิทธิภาพการปฏิบัติงานส่งเสริมสุขภาพของ อสร. ที่มีระดับของแต่ละปัจจัยแตกต่างกัน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ เป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5-6 ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร ปีการศึกษา 2528 ที่ได้รับการคัดเลือกและผ่านการอบรมตามหลักสูตรอาสาสมัครสาธารณสุขในโรงเรียนจาก 12 โรงเรียน ในเขตบางเขน จำนวน 258 คน นำมาทดสอบความรู้ด้านสุขภาพอนามัย แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ ทัศนคติต่อโครงการ อสร. และการยอมรับบทบาทของ อสร. รวมทั้งประเมินผลประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของ อสร.

ผลการวิจัยสรุปได้ว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลอย่างแท้จริงต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของ อสร. คือ ความรู้ด้านสุขภาพอนามัยและการยอมรับบทบาทของ อสร. เท่านั้น

ปราณี เล้าตระกูล (2529) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "แบบประเมินผลการปฏิบัติงานของผู้นำนักเรียนฝ่ายส่งเสริมอนามัย เขตการศึกษา 8" มีวัตถุประสงค์ เพื่อสร้างแบบประเมินผลการปฏิบัติงานของผู้นำนักเรียนฝ่ายส่งเสริมอนามัย กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ครูใหญ่ ครู และเจ้าหน้าที่สาธารณสุข ซึ่งเป็นคณะกรรมการที่ปรึกษากลุ่มละ 40 คน รวมเป็น 120 คน ผลการวิจัยพบว่า ครูใหญ่ทุกคนเห็นด้วยกับการปฏิบัติงานของผู้นำ

นักเรียนฝ่ายส่งเสริมอนามัยที่ปฏิบัติกิจกรรมด้านสุขภาพอนามัยในโรงเรียนในเรื่องการรณรงค์ปลูกต้นไม้ปีละครั้งการช่วยกิจกรรมสาธารณสุขในชุมชน ในครอบครัวโดยการช่วยเหลือพ่อแม่รักษาความสะอาดบ้านและที่อยู่อาศัย ตลอดจนการบันทึกรายงานการปฏิบัติงานทุกครั้งของผู้นำนักเรียนฝ่ายส่งเสริมอนามัย ส่วนครูอนามัยทุกคนเห็นด้วยกับการปฏิบัติงานของผู้นำนักเรียนฝ่ายส่งเสริมอนามัยทางด้านการช่วยเหลือครูเรื่องการทำความสะอาดห้องพยาบาล และเจ้าหน้าที่สาธารณสุขมีความเห็นด้วยกับบทบาทหน้าที่ของผู้นำนักเรียนฝ่ายส่งเสริมอนามัยในด้านการให้บริการแก่เพื่อนนักเรียนโดยการช่วยควบคุมนักเรียนเข้าแถวตรวจสุขภาพสำหรับรับการฉีดวัคซีนอย่างมีระเบียบ

ประธูร กลิ่นชม (2530) ได้รายงานผลโครงการอบรมผู้นำเยาวชนสาธารณสุขในโรงเรียน พบว่า หลังจากอบรมผู้นำเยาวชนสาธารณสุข (ยสร.) มีความรู้และเข้าใจในบทบาทของผู้นำเยาวชนสาธารณสุขดีกว่าก่อนการอบรม การดำเนินงานสาธารณสุขมูลฐานในโรงเรียนที่มีผู้นำเยาวชนสาธารณสุขสามารถทำได้ดี คือ บทบาทในการดูแลค้นหาปัญหาสุขภาพหรือการรักษาพยาบาลเบื้องต้นแก่เพื่อนนักเรียน สำหรับบทบาทในการเผยแพร่ความรู้และการให้คำแนะนำปรึกษาเกี่ยวกับปัญหาสุขภาพสามารถทำได้เป็นครั้งคราวขึ้นอยู่กับสภาพปัญหาการสร้างโอกาสในการจัดทำ ซึ่งครูที่ปรึกษามีส่วนสำคัญที่จะกระตุ้นผู้นำเยาวชนสาธารณสุขให้ดำเนินงานนี้

ไพศาล วงศาโรจน์ (2530) ได้ทำการวิจัยเรื่อง"ประสิทธิผลการจัดกิจกรรมสุขศึกษาต่อการปฏิบัติงานของผู้นำนักเรียนฝ่ายส่งเสริมอนามันในโรงเรียนประถมศึกษา จังหวัดอ่างทอง" มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาประสิทธิผลของการจัดกิจกรรมสุขศึกษาต่อการปฏิบติงานของผู้นำนักเรียนฝ่ายส่งเสริมอนามัย กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5-6 ของ 4 โรงเรียน จังหวัดอ่างทอง ที่ผ่านการอบรมในโครงการผู้นำนักเรียนฝ่ายส่งเสริมอนามัย ปีการศึกษา 2528 จำนวนทั้งสิ้น 150 คน แบ่งเป็นกลุ่มทดลอง 2 กลุ่ม ๆ ละเท่า ๆ กัน ในแต่ละกลุ่มจะมีผู้นำนักเรียนฯ 40 คน และอีก 40 คนในชั้นเดียวกันที่ไม่ได้ผ่านการอบรม

โดยกลุ่มทดลองที่ 1 จะจัดกิจกรรมสุขศึกษาที่มีการควบคุมกำกับงานอย่างเป็นระบบ ส่วนในกลุ่มทดลองที่ 2 จะจัดกิจกรรมสุขศึกษาที่มีครูอนามัยเป็นที่ปรึกษาโดยทั่ว ๆ ไป การวิจัยครั้งนี้เป็นแบบกึ่งทดลองจากแบบทดสอบความรู้ด้านสุขภาพ แบบสำรวจอนามัยส่วนบุคคล แบบสอบถามการปฏิบัติงานส่งเสริมสุขภาพ และแบบสำรวจอนามัยสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน ผลการวิจัยสรุปได้ว่า การจัดกิจกรรมสุขศึกษาที่มีครูอนามัยเป็นที่ปรึกษา ทำหน้าที่ควบคุมกำกับงานอย่างเป็นระบบ โดยเน้นการให้ผู้นำนักเรียนฯและนักเรียนทั่วไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมตั้งแต่ระยะวางแผนดำเนินการและการแก้ไขปัญหาจะเป็นการกระตุ้นให้ผู้นำนักเรียนฯได้เรียนรู้อย่างต่อเนื่อง มองเห็นความสำคัญและยอมรับในบทบาทผู้นำนักเรียนฯ มีผลทำให้เกิดการพัฒนาเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้นทั้งทางด้านความรู้เกี่ยวกับสุขภาพอนามัยส่วนบุคคล การปฏิบัติงานส่งเสริมสุขภาพของผู้นำนักเรียนฯ และอนามัยสิ่งแวดล้อม

สาโรช ระแบบเลิศ (2530) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "อิทธิพลที่มีต่อการปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ของผู้นำนักเรียนฝ่ายส่งเสริมอนามัยในโรงเรียนประถมศึกษา กรณีศึกษา : จังหวัดนครศรีธรรมราช" มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาวะการปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ของผู้นำนักเรียนฯ และเพื่อศึกษาอิทธิพลของการยอมรับบทบาทหน้าที่ การยอมรับ-การร่วมมือจากเพื่อน และการสนับสนุนติดตามนิเทศจากครูและเจ้าหน้าที่สาธารณสุขตำบล ที่มีต่อการปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่นั้นด้วย โดยทำการศึกษาผู้นำนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4, 5 และ 6 จำนวน 342 คน นักเรียนอื่นจำนวน 1,368 คน ครูอนามัย 18 คน และผู้บริหารโรงเรียน 18 คน ของโรงเรียนสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาแห่งชาติในจังหวัดนครศรีธรรมราช ซึ่งมีการดำเนินโครงการผู้นำนักเรียนฯ ในปี 2528 และปี 2529 ผลการวิจัยพบว่า บทบาทหน้าที่ของนักเรียนผู้นำฯปฏิบัติอยู่อย่างสม่ำเสมอ คือ การช่วยครูอนามัยทำการปัจจุบันพยาบาล การจัดยารักษานักเรียนเจ็บป่วยในโรงเรียน การตรวจสุขภาพในตอนเช้าและการชักชวนนักเรียนอื่นทำความสะอาดบริเวณโรงเรียนบทบาทที่ปฏิบัติน้อยที่สุดคือการส่งข่าวสารสาธารณสุขไปยังเจ้าหน้าที่สาธารณสุขตำบลและในหมู่บ้านจากการนิเทศติดตามสนับสนุนของครูและเจ้าหน้าที่สาธารณสุขตำบลจะมีอิทธิพลต่อการปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ของผู้นำนักเรียนฯ ในทุกชั้นปี พร้อมกันนั้นการยอมรับ-การร่วมมือจากเพื่อนจะมีอิทธิพลต่อการปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ของผู้นำนักเรียนฯ ในชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 และ 6 ยกเว้น ประถมศึกษาปีที่ 5

เสาวนิต โพธิทัพพะ (2530) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "ปัญหาในการจัดดำเนินงานโครงการผู้นำนักเรียนฝ่ายส่งเสริมอนามัย ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ" โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัญหาในการจัดดำเนินงานและเปรียบเทียบความคิดเห็นของครูอนามัยและเจ้าหน้าที่สาธารณสุข เกี่ยวกับปัญหาในการดำเนินงานโครงการผู้นำนักเรียนฝ่ายส่งเสริมอนามัย ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

1. สถานการจัดดำเนินงานโครงการผู้นำนักเรียนฝ่ายส่งเสริมอนามัย

ครูอนามัยและเจ้าหน้าที่สาธารณสุขส่วนใหญ่มีความคิดเห็นใกล้เคียงกันเกี่ยวกับการคัดเลือกนักเรียนควรอยู่ในชั้น ป.4-ป.6 จากจำนวน 25 คน ควรเป็น 30 คน และใบรายงานผลการปฏิบัติงานของผู้นำนักเรียนฝ่ายส่งเสริมอนามัยไปยังหน่วยเหนือขึ้นไป ควรคำนึงถึงปัญหาทางด้านการสื่อความหมาย การประสานงานเพื่อผลคือ ผู้นิเทศจะได้ทราบถึงปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงาน รวมทั้งสัมฤทธิ์ผลของงานเพื่อจะได้ปรับปรุงแก้ไข

2. ปัญหาการจัดดำเนินโครงการผู้นำนักเรียนฝ่ายส่งเสริมอนามัย

ผู้นิเทศงานในระดับอำเภอทั้ง 2 ฝ่าย มีงานในความรับผิดชอบมากและเห็นว่างานนี้เป็นโครงการนอก จึงให้ความร่วมมือน้อยไม่มีเวลาในการจัดปฐมนิเทศและชี้แจงให้ทราบ ทำให้ครูอนามัยและเจ้าหน้าที่สาธารณสุขไม่เข้าใจบทบาทหน้าที่ เกิดความสับสน โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่สาธารณสุขจะประสบปัญหาในการออกเป็นวิทยากร เนื่องมาจากระดับการศึกษาและความไม่สันทัดในการถ่ายทอดความรู้ จึงเห็นได้ว่าการจัดทำหน้าที่เป็นผู้สอนหรือเป็นวิทยากรที่มีความรู้ความสามารถนั้น วุฒิการศึกษาและวุฒิทางวิชาชีพมีความจำเป็นและความสำคัญเป็นอย่างมาก ส่วนผลกระทบจากการเรียนรู้ของนักเรียนผู้นำฯ เป็นเพียงเล็กน้อย เนื่องมาจากผลการฝึกอบรมของวิทยากรเป็นส่วนใหญ่มีประสิทธิผล จัดประสบการณ์การเรียนรู้สภาพการณ์ที่เป็น ช่วยเสริมประสบการณ์และมีเนื้อหาที่ผู้เรียนสามารถนำไปปฏิบัติได้ พร้อมทั้งมีความกระตือรือร้นในอันที่จะเรียนรู้ จากผลการปฏิบัติงานของผู้นำนักเรียนฯ จะพบว่า การปฏิบัติกิจกรรมในโรงเรียนจะได้มากและเป็นผลดีกว่าในชุมชน เนื่องมาจากนักเรียนต้องไปช่วยพ่อแม่ทำงานบ้านค้าขาย ไม่มีเวลาและขาดการยอมรับจากผู้ใหญ่ เนื่องมาจากความเยาว์วัย แต่ก็มีนักเรียนบางกลุ่มปฏิบัติงานในชุมชนได้ผลบ้างเช่นกัน ส่วนทางด้านการสนับสนุนทรัพยากรนั้น

ปัญหาที่พบในระดับน้อยคือ การเบิกจ่ายค่าอาหารสำหรับนักเรียนในการจัดอบรมที่ได้รับการสนับสนุนจากกองอนามัยโรงเรียน กรมอนามัยมีความล่าช้า ขาดความคล่องตัวในการดำเนินงานเนื่องจากระบบของทางราชการ

เบญจวรรณ วงศ์อนันต์ (2532) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "ความคิดเห็นของครูอนามัยโรงเรียนเกี่ยวกับปัญหาโครงการผู้นำเยาวชนสาธารณสุขในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา" โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบปัญหาการบริหารโครงการผู้นำเยาวชนสาธารณสุขในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา กลุ่มตัวอย่างประชากร ได้แก่ ครูอนามัยโรงเรียนผู้รับผิดชอบโครงการผู้นำเยาวชนสาธารณสุขในโรงเรียน ที่จัดดำเนินการอบรมในปี 2530-2531 จำนวน 131 คน โรงเรียนละ 1 คน ผลการวิจัยพบว่า

1. ปัญหาการบริหารโครงการผู้นำเยาวชนสาธารณสุขในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษาอยู่ในระดับน้อยทั้ง 6 ด้านได้แก่ การจัดดำเนินการโครงการ หลักเกณฑ์ในการคัดเลือกผู้นำเยาวชนสาธารณสุขในโรงเรียน หลักสูตรการฝึกอบรมวิทยากร การสนับสนุนทรัพยากร การปฏิบัติงานของผู้นำเยาวชนสาธารณสุขในโรงเรียน การนิเทศติดตามและประเมินผล

2. ปัญหาในการบริหารโครงการผู้นำเยาวชนสาธารณสุขในโรงเรียนขนาดใหญ่ ขนาดกลาง และขนาดเล็ก ของครูอนามัยโรงเรียนทุกด้านไม่แตกต่างกัน แต่พิจารณารายด้านพบว่า โรงเรียนขนาดใหญ่กับโรงเรียนขนาดกลางมีปัญหาในเรื่องการเฝ้าระวังภาวะทุนโภชนาการแตกต่างกัน โดยโรงเรียนขนาดใหญ่จะมีปัญหามากกว่าโรงเรียนขนาดกลาง

รุ่งกานต์ ศรลัมพ์ (2532) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "ประสิทธิผลการสอนสุขศึกษาเรื่องกามโรคแก่หญิงอาชีพพิเศษแบบเพื่อนสอนเพื่อนในสถานบริการ อำเภอสัตหีบ จังหวัดชลบุรี" โดยใช้กลุ่มหญิงอาชีพพิเศษ กลุ่มทดลอง 60 คน กลุ่มเปรียบเทียบ 50 คน ทำการสอนสุขศึกษาแบบเพื่อนสอนเพื่อนโดยอาสาสมัครต่อต้านกามโรค ผลการทดลองพบว่าพฤติกรรมการป้องกันโรค ในกลุ่มเพื่อนสอนเพื่อน มีผลทำให้เกิดการรับรู้ต่อโอกาสเสี่ยงของตน รับรู้ต่อความรุนแรงของกามโรคและรับรู้ต่อผลดีจากการปฏิบัติตามคำแนะนำสูงขึ้น จนเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการป้องกันกามโรคในทางที่ถูกต้อง

จันทนา ศิริโยธินันท์ (2533) ทำการวิจัยเรื่อง "การปฏิบัติจริงและการปฏิบัติที่คาดหวังของผู้นำเยาวชนสาธารณสุขตามการรับรู้ของครูอนามัยโรงเรียน" โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบการปฏิบัติจริงและการปฏิบัติที่คาดหวังของผู้นำเยาวชนสาธารณสุขตามการรับรู้ของครูอนามัยโรงเรียน โดยใช้กลุ่มประชากรซึ่งเป็นครูอนามัยโรงเรียนที่รับผิดชอบเป็นที่ปรึกษาโครงการผู้นำเยาวชนสาธารณสุข จำนวน 400 คน โรงเรียนละ 1 คน ผลการวิจัย พบว่า

1. การรับรู้ของครูอนามัยโรงเรียนเกี่ยวกับการปฏิบัติงานในโรงเรียนของผู้นำเยาวชนสาธารณสุขพบว่า โดยส่วนรวมผู้นำเยาวชนสาธารณสุขมีการปฏิบัติจริงที่ระดับน้อย แต่หากพิจารณาเป็นรายด้านพบว่ามีการปฏิบัติจริงที่ระดับมากเพียง 3 ด้าน คือ ด้านกิจกรรมส่งเสริมสุขาภิบาลในโรงเรียน ด้านการช่วยเหลือครูอนามัยโรงเรียนในการรักษาพยาบาลเบื้องต้น และด้านการช่วยเหลือเจ้าหน้าที่สาธารณสุขขณะมาให้บริการที่โรงเรียน การปฏิบัติงานนอกโรงเรียนของผู้นำเยาวชนสาธารณสุขโดยส่วนรวมมีการปฏิบัติจริงที่ระดับมาก และหากพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการปฏิบัติงานต่อครอบครัวอยู่ในระดับมาก แต่ด้านการปฏิบัติงานต่อชุมชนอยู่ในระดับน้อย

2. การรับรู้ของครูอนามัยโรงเรียนที่คาดหวังเกี่ยวกับการปฏิบัติงานในโรงเรียนของผู้นำเยาวชนสาธารณสุขโดยส่วนรวมพบว่ามีการปฏิบัติที่ระดับมาก

ส่วนความคาดหวังของครูอนามัยโรงเรียนเกี่ยวกับการปฏิบัติงานนอกโรงเรียนของผู้นำเยาวชนสาธารณสุข พบว่า อยู่ในระดับมากทั้งด้านการปฏิบัติต่อครอบครัวและด้านการปฏิบัติต่อชุมชน

3. การเปรียบเทียบการปฏิบัติจริงและการปฏิบัติที่คาดหวังของผู้นำเยาวชนสาธารณสุขตามการรับรู้ของครูอนามัยโรงเรียน พบว่า มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 ผู้นำเยาวชนสาธารณสุขมากกว่าการปฏิบัติจริงของผู้นำเยาวชนสาธารณสุขทุกด้านและทุกรายข้อ

มาลี สุธาธารตระกูล (2533) ได้ทำการวิจัยเรื่อง"การปฏิบัติงานของผู้นำเยาวชนสาธารณสุขในโรงเรียนมัธยมศึกษา กรมสามัญศึกษา ตามการรับรู้ของตนเองและนักเรียนอื่น" โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการปฏิบัติงานของผู้นำเยาวชนสาธารณสุขในโรงเรียนมัธยมศึกษา กรมสามัญศึกษา ตามการรับรู้ของตนเองและนักเรียนอื่น กลุ่มประชากรเป็นผู้นำเยาวชนสาธารณสุขในโรงเรียน 400 คน และนักเรียนอื่น 450 คน ที่อยู่ในโรงเรียนที่มีโครงการผู้นำเยาวชนสาธารณสุขในปี พ.ศ. 2530 - 2531 ผลการวิจัยพบว่า

1. ผู้นำเยาวชนสาธารณสุขในโรงเรียนรับรู้ว่า ตนเองปฏิบัติงานในด้านกิจกรรมในโรงเรียนอยู่ในระดับน้อย 5 ด้าน คือ กิจกรรมการค้นหานักเรียนที่มีปัญหาสุขภาพ กิจกรรมส่งเสริมสุขาภิบาลอาหารในโรงเรียน กิจกรรมส่งเสริมสุขภาพจิต กิจกรรมเผยแพร่ความรู้ กิจกรรมช่วยเหลือครูอนามัยในการให้บริการแก่เพื่อนนักเรียน

ส่วนนักเรียนอื่นรับรู้ว่าผู้นำเยาวชนสาธารณสุขในโรงเรียนปฏิบัติงานอยู่ในระดับน้อย 3 ด้านคือ กิจกรรมการค้นหานักเรียนที่มีปัญหาสุขภาพ กิจกรรมส่งเสริมสุขภาพจิต กิจกรรมเผยแพร่ความรู้ ส่วนการปฏิบัติงานด้านกิจกรรมนอกโรงเรียน ผู้นำเยาวชนสาธารณสุขในโรงเรียนรับรู้ว่าตนเองปฏิบัติงานอยู่ในระดับน้อย 1 ด้าน คือ กิจกรรมการช่วยเหลือสาธารณสุขในชุมชน

2. ผลการเปรียบเทียบการปฏิบัติงานด้านกิจกรรมในโรงเรียนของผู้นำเยาวชนสาธารณสุขในโรงเรียนตามการรับรู้ของตนเองและโรงเรียนอื่นพบว่า ทั้งโดยส่วนรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ .05 ในด้าน กิจกรรมส่งเสริมสุขภาพจิต กิจกรรมเผยแพร่ความรู้ กิจกรรมการช่วยเหลือครูอนามัยในการให้บริการแก่เพื่อนนักเรียน และกิจกรรมช่วยเหลือเจ้าหน้าที่สาธารณสุขฯลฯมาให้บริการที่โรงเรียนโดยนักเรียนอื่นรับรู้ว่าผู้นำเยาวชนสาธารณสุขในโรงเรียนปฏิบัติมากกว่าผู้นำเยาวชนสาธารณสุขในโรงเรียนรับรู้

สุพจน์ รัตนาพันธ์ (2533) ทำการวิจัย "การเปรียบเทียบการดูแลสุขภาพตนเองระหว่างนักเรียนที่เป็นผู้นำเยาวชนสาธารณสุขกับนักเรียนอื่น ในโรงเรียนมัธยมศึกษา" โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบการดูแลสุขภาพตนเองระหว่างนักเรียนที่เป็นผู้นำเยาวชนสาธารณสุขกับนักเรียนอื่น ในโรงเรียนมัธยมศึกษา และเพื่อเปรียบเทียบการดูแลสุขภาพของตัวเองตามตัวแปร นักเรียนชายที่เป็นผู้นำเยาวชนสาธารณสุขกับนักเรียนหญิงที่เป็นผู้นำเยาวชนสาธารณสุข นักเรียนชายอื่นและนักเรียนหญิงอื่น โดยใช้กลุ่มตัวอย่างประชากรที่เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 816 คน เป็นผู้นำเยาวชนสาธารณสุข 408 คน นักเรียนอื่น 408 คน ผลการวิจัยพบว่า

1. นักเรียนที่เป็นผู้นำเยาวชนสาธารณสุขและนักเรียนอื่น ในโรงเรียนมัธยมศึกษาโดยเฉลี่ยมีการดูแลสุขภาพตนเองระดับดี

2. นักเรียนที่เป็นผู้นำเยาวชนสาธารณสุขดูแลสุขภาพตนเองดีกว่านักเรียนอื่นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2.1 นักเรียนชายที่เป็นผู้นำเยาวชนสาธารณสุขดูแลสุขภาพตนเองดีกว่านักเรียนชายอื่น

2.2 นักเรียนหญิงที่เป็นผู้นำเยาวชนสาธารณสุขดูแลสุขภาพตนเองดีกว่านักเรียนหญิงอื่น

2.3 นักเรียนหญิงที่เป็นผู้นำเยาวชนสาธารณสุขมีค่าเฉลี่ยของการปฏิบัติสูงกว่านักเรียนชายที่เป็นผู้นำเยาวชนสาธารณสุข

2.4 นักเรียนหญิงที่เป็นผู้นำเยาวชนสาธารณสุขมีค่าเฉลี่ยของการปฏิบัติสูงกว่านักเรียนชายอื่น

2.5 นักเรียนหญิงอื่นมีค่าเฉลี่ยของการปฏิบัติสูงกว่านักเรียนชายอื่น

2.6 นักเรียนชายอื่นที่เป็นผู้นำเยาวชนสาธารณสุขมีค่าเฉลี่ยของการปฏิบัติไม่แตกต่างกับนักเรียนชายอื่น

งานวิจัยในต่างประเทศ

ได้มีผู้ศึกษาเรื่องเกี่ยวกับการให้นักเรียนได้ทำการสอนกันเอง หรือในทำนองเดียวกับเพื่อนสอนเพื่อน ดังนี้

เคลเลอร์ (Keller, 1968) ได้ทำการศึกษาเรื่อง "ลาก่อนคุณครู" (Good-Bye-Teacher) ได้พบว่า การที่ให้นักเรียนสอนกันเอง โดยเฉพาะให้นักเรียนที่มีอายุมากกว่าสอนนักเรียนที่มีอายุน้อยกว่า จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ดีทางด้านการศึกษา โดยการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมก่อให้เกิดทัศนคติที่ดีต่อการเรียนและการทดสอบนักเรียนด้วยกัน ทั้งนี้เนื่องมาจากความเชื่อที่ว่า การมีความสัมพันธ์ฉันท์มิตรที่ดีต่อกันระหว่างเด็ก 2 คน ทางด้านวิชาการ ในช่วงระยะเวลาหนึ่งจะช่วยให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมบางอย่าง เช่น ความเบื่อ การมองโลกในแง่ร้าย การมีทัศนคติที่ไม่ดีต่อโรงเรียน ตลอดจนความผิดปกติทางด้านอื่นในเด็กชายและเด็กหญิงลดน้อยลง เพราะผลจากการได้รับความสนใจการยอมรับ และได้รับการกระตุ้นจากอีกฝ่ายหนึ่ง ทำให้ฝ่ายที่ได้รับการกระตุ้นเกิดความกล้าและมีโอกาสแสดงออกถึงความสามารถที่ตนได้รับและพบกับความสำเร็จ พร้อมทั้งให้เห็นคุณค่าของตนเอง ซึ่งผลจากการกระทำนี้ทำให้ฝ่ายหลังได้ประสบความสำเร็จในการเรียน

เชฟเวอร์ และนุกน์ (Shaver and Nukn, 1971) ได้ทำการวิจัยเปรียบเทียบเกี่ยวกับขนาดของกลุ่มผู้เรียนผู้สอน (The Effectiveness of Tutoring under Achievers in Reading and Writting) พบว่า ผลที่เกิดจากการให้เด็กสอนกันเองในอัตราส่วน 1:1 นั้น มีผลสัมฤทธิ์ทางการอ่านสูงกว่ากลุ่มที่ใช้อัตรา 1:3 อย่างมีนัยสำคัญ แต่เมื่อนำวิชาการสอน โดยให้เด็กนักเรียนสอนกันเองมาใช้กับเด็กในเกรด 4 และเกรด 7 โดยการเปรียบเทียบขนาดของกลุ่มเช่นกันคือ 1:1 กับ 1:3 ปรากฏว่า ไม่มีความแตกต่างในด้านสัมฤทธิ์ผลทางการอ่านและการเขียนเลย

สิวาสเซียลัม (Sivasailam, 1973) ได้ทำการศึกษาเรื่อง "โครงสร้างใหม่สำหรับการฝึกฝนเกี่ยวกับเพื่อนสอนเพื่อน" (Madras System Reviced : A New Structure for Peer Tutoring) พบว่า เกิดผลลัพธ์ในทางที่ดีอย่างเห็นได้ชัด จากการได้รับการสอนจากเพื่อน ทั้งนี้เนื่องจากนักเรียนผู้สอนให้ความสนใจเป็นพิเศษกับเพื่อนที่ถูกสอน และภาษาที่ยังใช้เหมาะสมกับการสื่อสารของคนในวัยเดียวกัน ซึ่งเป็นการสอดคล้องกับการศึกษาวิจัยของอเลน (Allen 1976) เรื่อง"เพื่อนสอนเพื่อน : การวิเคราะห์เหตุการณ์" (Research on Children Tutoring Children : A Critical Review) ที่เชื่อว่า ถ้าปล่อยให้เด็กวัยเดียวกันได้มีการถ่ายทอดความรู้ซึ่งกันและกัน จากการพูดคุยกันจะก่อให้เกิดความเข้าใจมากกว่า นอกจากนั้นผู้ทำการสอนยังมีความเข้าใจต่อปัญหาของผู้ถูกสอนเป็นอย่างดี เนื่องจากมีลักษณะคล้ายกับปัญหาที่เกิดขึ้นกับตนด้วย ท้ายสุดทั้ง 2 ฝ่ายจะมีความเป็นอิสระไม่อายกันในการที่จะซักถามและสำรวจปัญหาต่าง ๆ ในการเรียน เนื่องมาจากการเกิดสัมพันธภาพที่ดีต่อกันระหว่างการเรียนการสอน

โฮเวลล์ (Howell, 1974) ได้ทำการวิจัยเรื่อง"การสำรวจสถานภาพของสุขศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาที่คัดเลือกมาจากมลรัฐหลุยเซียน่า ในปี ค.ศ.1972-1973" (An Investigation of the status of Health Education in Selected Louisiana Secondary Schools in 1972-1973) โดยใช้แบบทดสอบความรู้ทางสุขภาพของไคแลนเดอร์ ในกลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นนักเรียนชายและหญิงระดับ 12 ผลการวิจัยสรุปได้ว่า นักเรียนชายได้คะแนนความรู้ทางด้านสุขภาพอนามัยต่ำกว่านักเรียนหญิงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

โฮเวลล์ และมาร์ติน (Howell and Martin, 1978) ได้ทำการวิจัยเรื่อง รูปแบบการประเมินผลการบริการสุขภาพในโรงเรียน" (An Evaluation Model for School Health Services) โดยมีจุดประสงค์เพื่อเปรียบเทียบความจำเป็นระหว่างนโยบายของรัฐเวอร์จิเนียกับนโยบายอื่น ๆ ของผู้บริหารสุขภาพในโรงเรียน โดยใช้แบบสอบถาม

เกี่ยวกับนโยบายการจัดโครงการสุขภาพในโรงเรียน และความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดโครงการสุขภาพในโรงเรียน จากกลุ่มตัวอย่างเป็นอาจารย์ใหม่ และครูสุขศึกษาจากโรงเรียน 74 แห่ง ในรัฐเวอร์จิเนีย แล้วนำข้อมูลที่ได้มาคำนวณหาค่าร้อยละ ผลการวิจัยพบว่า

1. ลักษณะสำคัญและโครงสร้างความเข้าใจในโครงการสุขภาพในโรงเรียนเกี่ยวกับการบริการสุขภาพได้มาจากข้อเสนอแนะของข้อมูลภายนอก

2. พยาบาลประจำโรงเรียนควรจะเรียนเกี่ยวกับโครงการสุขภาพในโรงเรียน

3. ควรให้มีการให้ความรู้เกี่ยวกับโครงการสุขภาพแก่ครู ผู้บริหารโรงเรียน พยาบาลประจำโรงเรียน แพทย์ เจ้าหน้าที่สาธารณสุข และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

มาร์ติน (Martin, 1978) ทำการวิจัยเรื่อง "การประเมินความต้องการโครงการบริการสุขภาพในรัฐเวอร์จิเนีย" (Needs Assesement of School Health Service Programs in the Commonwealth in Virginia) โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อประเมินผลความต้องการของโครงการบริการสุขภาพในรัฐเวอร์จิเนีย ดำเนินการวิจัยโดยใช้แบบสอบถามส่งไปยังบุคลากรที่ทำหน้าที่ทางด้านสุขภาพ ผลการวิจัยพบว่า ส่วนใหญ่เห็นว่าบริการสุขภาพในโรงเรียนมีประโยชน์มาก โรงเรียนต้องการพยาบาลและแพทย์ประจำ และควรมีการเตรียมครูประจำชั้นในเรื่องเกี่ยวกับสุขภาพ

ฟอร์ค และคิลคอยน์ (Falck and kilconye, 1984) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง "โครงการส่งเสริมสุขภาพของบุคลากรในโรงเรียน" (A Health Promotion Program for School Personnel) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้บุคลากรจัดโครงการขึ้นเองได้ และเพื่อให้บุคลากรทุกคนมีสุขภาพดี โดยฝึกอบรมผู้ดำเนินงานโครงการจำนวน 32 คน และให้ผู้ฝึกอบรมทั้งหมดไปจัดโครงการส่งเสริมสุขภาพบุคลากรในโรงเรียนของตนเอง มีการประเมินผลทั้งโครงการฝึกอบรมและโครงการที่ดำเนินงานในโรงเรียน ผลคือผู้ที่เข้าอบรมมีความรู้ทัศนคติ และการปฏิบัติทางสุขภาพดีกว่าผู้ที่ไม่ได้ฝึกอบรม และบุคลากรสามารถจัดดำเนินงานโครงการสุขภาพในโรงเรียนได้ ทั้งนี้โดยได้รับการสนับสนุนจากกลุ่มผู้บริหารโรงเรียนเป็นอย่างดี

มอร์เลย์ (Morley, 1984) ได้นำแนวคิดจากการศึกษาโครงการเด็กเพื่อเด็ก (Child to Child) ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อสอนและกระตุ้นให้เด็กในโรงเรียนสนใจสุขภาพของตนเอง และของน้อง โดยไปทดลองที่เม็กซิโกตะวันตก ในหมู่บ้านอโยยา (Ajoya) มีประชากร 850 คน เรียกว่า โครงการไพแอกซ์ทลา (Piaxtla) กิจกรรมที่ทำคือ ขอความร่วมมือจากครูและเจ้าหน้าที่สาธารณสุขในโครงการฝึกอบรมให้เด็กนักเรียนระดับอายุ 6 ปี ของโรงเรียนในหมู่บ้านเกี่ยวกับการรณรงค์โรคท้องร่วง ให้รู้ถึงสาเหตุ อาการ การรักษา และการป้องกันโรคท้องร่วงผู้ทำการฝึกอบรมจะเน้นให้รู้จักการใช้วัสดุที่หาได้ในหมู่บ้านไปใช้ให้เป็นประโยชน์ เช่น ใช้เกลือสำหรับทำน้ำเกลือและฝาขวดทำเป็นถ้วยตวงเกลือ เป็นต้น ผลการวิจัยปรากฏว่า นักเรียนสามารถนำความรู้ และการปฏิบัติที่ได้รับไปถ่ายทอดให้แก่เพื่อนนักเรียนและครอบครัวอย่างกว้างขวาง ตรงตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ นอกจากนี้ได้เชิญผู้ปกครองนักเรียนเข้าชมการแสดงเกี่ยวกับความรู้ต่าง ๆ เพื่อลดความขัดแย้งระหว่างความรู้ที่นักเรียนได้รับมากับความเชื่อผิด ๆ ของครอบครัว อีกทั้งยังช่วยกันผลิตอุปกรณ์การทำน้ำเกลือสำหรับดื่ม เผยแพร่ไปยังชุมชนอื่นๆอีกด้วย

นิวแมน (Newman, 1984) ได้ศึกษาถึงกลุ่มอิทธิพลของกลุ่มเพื่อน (Capturing the Energy of Peer Pressure : Insights from Longitudinal Study of Aldolescent Cigarette Smoking) ใช้เวลาในการศึกษา 13 ปี โดยติดตามดูพฤติกรรมสูบบุหรี่ของนักเรียนเกรด 9 และ 10 พบว่า กลุ่มเพื่อนมีอิทธิพลต่อภาพพจน์ (Images) ที่จะกระตุ้นให้เด็กคนหนึ่งมีพฤติกรรมการสูบบุหรี่ เพื่อสนองตอบความต้องการของตนเองให้สามารถสร้างสัมพันธภาพกับคนอื่นได้เช่น ได้รับการยอมรับเป็นสมาชิกกลุ่ม นิวแมนจึงได้เสนอแนะแนวทางใช้อิทธิพลของกลุ่มให้เป็นประโยชน์ต่อการปฏิบัติตนทางสุขภาพที่ดี โดยพัฒนากลวิธีการศึกษาที่ทำให้เด็กเข้าใจความต้องการของตนเอง เพื่อสามารถเลือกทางที่จะสนองต่อความต้องการเหล่านี้ได้ ตลอดจนสามารถใช้อิทธิพลกลุ่มไปในทางที่เหมาะสม ป้องกันไม่ให้เกิดอิทธิพลกลุ่มที่ก่อให้เกิดพฤติกรรมสุขภาพที่ไม่ถูกต้องในอนาคต

สรุปงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การดำเนินงานโครงการสาธารณสุขมูลฐานในโรงเรียน ซึ่งเป็นโครงการที่จัดขึ้นในระดับประถมศึกษา โดยมีจุดมุ่งหมายให้นักเรียนได้รู้จักการดูแลสุขภาพอนามัยให้แก่กันในโรงเรียน ตลอดจนการดูแลสุขภาพให้แก่บุคคลในครอบครัวและชุมชน โดยอาศัยกลวิธีทางด้านการสาธารณสุขมูลฐานนั้น ได้ดำเนินการในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร ตั้งแต่ปี พ.ศ.2530 ซึ่งการดำเนินงานโครงการสาธารณสุขมูลฐานในโรงเรียนประถมศึกษานี้ ยังไม่ปรากฏว่ามีผู้ใดได้ทำการศึกษาวิจัยมาก่อน ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะทำการศึกษาในเรื่อง สภาพและปัญหาการจัดดำเนินงานโครงการสาธารณสุขมูลฐานในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร โดยศึกษาจากครูอาสาสมัครสาธารณสุขซึ่งเป็นผู้ปฏิบัติงานและรับผิดชอบโครงการนี้ตามตัวแปรขนาดของโรงเรียน เพื่อนำผลที่ได้จากการวิจัยมาเป็นแนวทางในการวางแผน ปรับปรุง แก้ไขการดำเนินงานโครงการสาธารณสุขมูลฐานในโรงเรียนให้ถูกต้อง เหมาะสมและมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น และสอดคล้องกับแผนการพัฒนาสาธารณสุขแห่งชาติ โดยการให้ประชาชนในชาติได้รู้จักการดูแลสุขภาพตนเอง ครอบครัวและชุมชน เพื่อผลของการมีสุขภาพดีถ้วนหน้า